

O POLSKIM VOYEURYZMIE MEDIALNYM

Olga Białek-Szwed: VOYEURYZM MEDIALNY W KONTEKŚCIE WSPÓŁCZESNEJ PRASY W POLSCE. Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń, 2012. S. 420.

Książka Olgi Białek-Szwed jest pierwszą monografią podejmującą ważny i aktualny temat voyeuryzmu we współczesnej polskiej prasie. Tytuł wyraźnie sygnalizuje, iż czytelnik będzie miał do czynienia z publikacjami krajowymi. W studium tym znajdujemy poza analizą zjawiska także opis uwarunkowań genealogicznych oraz uwagi o konsekwencjach rozwoju tego wybitnie rozrywkowego i dynamicznego segmentu rynku medialnego. Wieloaspektowość pracy i szczegółowość przykładów voyeuryzmu zaowocowały interdyscyplinarnym opracowaniem. Czytelnik spotka się w nim z ujęciem problemu również z perspektywy etyczno-prawnej, kulturowej, socjologicznej i estetycznej. Badania zawarte w monografii oparte są na analizie obszernego materiału, dobieranego z reprezentatywnych tytułów prasowych, jak: *Fakt*, *Gazeta Wyborcza*, *Nowy Dzień*, *Super Express*, *Party*, *Życie na Gorąco*, *Życie Gwiazd* (głównie z lat 2005–2009), jak również *Gazety Sądowej Warszawskiej* (1904) i *Na Szerokim Świecie* (1937).

W pierwszym rozdziale „Podłoże i genealogia współczesnego voyeuryzmu medialnego” autorka precyzuje terminologię użytą w pracy oraz pokazuje zjawisko voyeuryzmu w kontekście historycznym. Kontekst ten, poza nakreśleniem genealogii, prowadzi do dalszych rozważań nad podłożem zjawiska. Autorka wskazuje także na konteksty: osobowościowy, kulturowy i komercyjny voyeuryzmu, swobodnie poruszając się w dziedzinie psychologii, literatury czy medioznawstwa. Mnogość cytowanych pozycji naukowych, jak również materiałów prasowych, wzmacnia argumentację i zaznajamia czytelnika z ważnymi dla zagadnienia źródłami.

Drugi rozdział przedstawia zjawisko voyeuryzmu w perspektywie etyczno-prawnej. Postrzegając voyeuryzm jako problem natury etycznej, autorka przedstawia dotyczące go regulacje sformułowane w odpowiednich kodeksach. Powołuje się zarówno na dokumenty polskie (np. Dziennikarski kodeks obyczajowy), jak i zagraniczne (np. Rezolucja o etyce dziennikarskiej). Pokazuje ścisły związek voyeuryzmu z naruszaniem dóbr osobistych podglądanego. Kwestia ta została zilustrowana przykładami sytuacji z polskiego życia publicznego, kiedy to osoby powszechnie rozpoznawalne dochodziły swoich praw wobec wydawców gazet publikujących na ich temat.

W rozdziale „Inwigilacja a ekshibicjonizm” autorka różnicuje mechanizmy podglądania w zależności od przedmiotu zainteresowania voyeura oraz postawy podglądanego. W szczegółowo analizowanych materiałach prasowych autorka wskazuje na podglądanie przez dziennikarzy ciała człowieka, postaci celebrytów, wydarzeń rodzinnych i innych. Na szczególną uwagę zasługuje fragment poświęcony profesjonalizacji voyeuryzmu; autorka uważa, że dziennikarstwo śledcze stawia voyeuryzm w innym świetle niż na przykład typowo tabloidowe. Z kolei problem ekshibicjonizmu zobrażony jest przypadkami Michała Wiśniewskiego, „Dody” oraz sylwetkami wybranych polityków.

Dalsza część pracy poświęcona została pogłębieniu analizy voyeuryzmu o studia nad wizerunkiem kobiety i agresją.

Przykład tych dwóch wątków goszczących często na łamach prasy pozwala na dodatkowe obserwacje. Autorka dokonuje klasyfikacji wizerunków kobiety w prasie, wyróżniając wizerunki: celebrytki, kobiety matki, kobiety „zdominowanej”, kobiety „wyzwolonej”, nastolatki. Dochodzi do inspirujących wniosków, np. o ciągłości toposu matki Polki przejętego z literatury czy też o zainteresowaniu pornografią i płynących z niego zagrożeniach. Analiza voyeurizmu medialnego w perspektywie agresji akcentuje prezentowanie na łamach prasy mnogości przestępstw oraz ukazuje wizerunek wojen kreowany przez media. To ostatnie zagadnienie, według autorki, skłania do refleksji na temat nacisków na dziennikarzy związanych z prezentowaniem takiego wizerunku wojny, jaki chcą ukazać strony konfliktu. Autorka omawia również konsekwencje opisywania przemocy w prasie, jego wpływ na postrzeganie rzeczywistości i na zachowanie zarówno starszych, jak i młodszych czytelników.

Publikacja zaopatrzona jest w aneks, na który składa się tzw. „Testament Prezesa” oraz list otwarty Grzegorza Lindenberga do Mariusza Ziomeckiego, redaktora naczelnego *Super Expressu*. Pierwszy dokument ujawnia kulisy działania redakcji *Super Expressu*. Zawiera zbiór norm etycznych obowiązujących w tej redakcji stworzony przez Grzegorza Lindenberga, pierwszego redaktora naczelnego i prezesa wydawnictwa. Drugi dokument przedstawia stanowisko Lindenberga wobec polityki redakcyjnej redaktora naczelnego Mariusza Ziomeckiego. Oba dokumenty obrazują postawę Lindenberga wobec mechanizmów podglądania i nawiązują do rozważań przedstawionych w części poświęconej perspektywie etycznej.

Książka Olgi Białek-Szwed to kompetentne opracowanie naukowe, traktujące temat wieloaspektowo, zawierające argumentację popartą odpowiednimi przykładami. Ta erudycyjna publikacja systematyzuje wiedzę na temat voyeurizmu, stając się koniecznym i oczywistym punktem odniesienia dla przyszłych badań tego zjawiska.

Maria Narecka